

AT FREMJA Í VERKI

Rammuskráin er eitt smíðlegt amboð, sum í tíðarbilinum, skráin varar, kann verða lagað eftir teimum broytingum í umheiminum, sum krevja nýggjar raðfestingar. Hon setur rammurnar fyri samstarvið innan fyri Ráðharraráðið um fiskiskap og havbrúk, jarðarbrúk, matvøru og skógbrúk, og formansskráin er eitt neyðugt ískoyti til skrána.

Formansskráin verður gjørd soleiðis, at hon ger vart við bæði serligar raðfestingar, sum formanslandið hevur, og annan felagsnorðurlendskan tørv, og hon bæði leggur aftrat og lýsir rammuskraná neyvari. Formansskapurin eigur at samstarva bæði við undanfarna formansskap og tann, ið kemur aftaná, til tess at tryggja framhald í virkseminum.

Hildið verður fram at menna norðurlendsku netini við, at rammuskráin og málini í formansskránni verða sett í verk.

Gransking og nýhugsan hevur stóran týðning fyri at seta rammuskraná í verk. Samstarv og samskipan við aðrar gearar verður eisini styrkt til tess at økja samvirkið í tjóðargranskingini. Fylgt verður við, hvussu gransking verður skipað og bygd upp innan fyri karmarnar um fiskiskap og havbrúk, jarðarbrúk, matvøru og skógbrúk og samstarvi við NordForsk og NICE.

Meira verður gjørt við at handfara kunningarmál til at tryggja, at kunning um, hvussu samstarvið riggar, hvussu úrslitini hava verið, og hvussu tikið hevur verið við teimum, fer hagar, tey gera størsta munin.

At fremja virkisrána hevur sum fortreyt, at neyðuga fíggingin frá Norðurlenska Ráðharraránum er tøk.

Virkisrána verður eftirmett, tá ið tjóðarskeiðið fyri skrána er av.

Foto: Ingram

V. VÆLFERÐ, MATVØRA OG HEILSA

Nóg mikil av tryggari og heilsugóðari matvøru er ein fortreyt fyri heilsu og sosialari trygd hjá einstaklinginum. At virka fyri góðari heilsu og góðum trivnaði, millum annað við at sleppa út í fría, fjølbroytna náttúru og at hava eina livandi matmentan eru týðandi partar í norðurlendsku vælfæðarskipanini. At hava ósunnar matvanar, at vera líkamliga óvirkin og ovurfitti eru hóttanir móti norðurlendsku vælfæðini og annars víða um í heiminum.

Samstarvið skal halda fram at menna norðurlendsku vælfæðarskipanina við høvuds-denti á góða fólkaheilsu og djóravælfæð og góða djóraværnd. Norðurlensk felagsmál eru týðningamikil virðisgrundarlag fyri norðurlensk útspæl á altjóða pallinum, til dømis um sunna og etiska húsdýraaling og sunn dýr.

Norðurlond kunnu við at framleiða tryggan og heilsugóðan mat bota um heilsus-tøðuna hjá fólki, millum annað við at meta strangliga um og vandaliga at handfara váða og vanda og við virknari umsjón og eftirliti.

Samstarvið er eisini grundað á gransking, brúkarakunring, kunnleika og vørumerking og eisini tilbúgvingarsamstarv innan fyri viðkomandi øki. Samstarvað verður innan fyri karmarnar um norðurlensku virkisætlanina fyri betri heilsu og lívsgóðsku við mati og líkamligum virkseminum.

VI. ALTJÓÐÁ SAMSTARV

Nógvar avbjóðingar, sum fiskiskapur og havbrúk, jarðarbrúk, matvøruframleiðsla og skógbrúk hava, fara um kend mörk og kunnu best verða møttar við víðfevndum altjóða samstarvi í Evropa, bæði við grannaøkini og á altjóða stigi. Samstarvið við norðurlensku nærøkinum, baltisku londini og útnyrðings-Russland, verður stýrt eftir serligum skráum og leiðreglum.

Altjóða sáttmálar, avtalur og tilgongdir ávirka fortreytirnar fyri at umsita og brúka náttúruútlitfeingið. Tann økta altjóðagerðin, sum hevur størri kapping við sær, og tann ymisliga støðan, norðurlond hava til ES, eru bæði avbjóðingar og móguleikar í norðurlenska samstarvinum.

Norðurlond eru eyðkend við sínum stóru havleiðum og vøtnum. At verða bundin at havinum og tilfeinginum í tí setur dóm á Norðurlond og tørvin á samstarvi við grannalondini.

Samstarvið skal gera sítt til, at felagsmál fáa størri kraft, og at áhugin veksur í sambandi við altjóða tilgongdir og pallar bæði á økis- og altjóða stigi.

Samstarvið verður skipað millum annað við at skapa grundarlag og, tá ið tað er hóskiligt, at taka stig í altjóða tilgongdum, sum gera sítt til at styrkja málini í hesi rammuskrá. Kunnleiki um, hvussu altjóða tilgongdir ávirka umsitingina í Norðurlondum er eisini ein grund til at verða virkin. Norðurlond kunnu læra hvørt av øðrum og brúka royndir hvør hjá øðrum eisini úr øðrum pørtum av Evropa.

Rammuskrá 2009–2012

Norðurlenska samstarvið um fiskiskap, havbrúk, landbrúk, matvøru og skógbrúk

FRAMSJÓN

Kappingarsterk norðurlond vilja við at brúka lívfrøðiliga náttúruútlitfeingið burðardygt virka fyri tí tørv, ið menniskju hava á góðari lívsdygd, tryggja matvøru og gera sítt til at menna allan heim.

Foto: PhotoDisc

Foto: PhotoDisc

EITT STÝRINGARAMBOÐ FYRI NORÐURLENSKA SAMSTARVIÐ

Henda rammuskrá er eitt stýringaramboð fyri norðurlenska samstarvið um fiskiskap og havbrúk, landbrúk, matvøru og skógbrúk 2009–2012 innan fyri Norðurlenska Ráðharraráðið og arbeiðsbólkarnar undir ráðnum. Tað vendir sær eisini til aðrar samstarvsfelagar og kann verða nýtt til kunningar.

Formansskráin fyri tey einstøku árinum millum 2009–2012 útgreinar rammuskránnu og skoytir ymist uppi. Hesi báðir partar eru virkisskráin fyri samstarvið.

Samstarvið fer at brennidepla øki, sum gagna øllum Norðurlondum, og leggja serligan dent á mál, sum Norðurlond hava góðan kunnleika til, har tilfeingið kastar mest av sær, og har altjóða tilgongdirnar hava bestu ávirkanina.

Norðurlond stremba eftir fjølbroytni og sóknast eftir smidligum virkisfyrmyndum, sum eru grundaðar á opinleika, luttøku og samrøðu bæði økisliga og staðbundnið.

Samstarvið skal:

- verða við til at menna framleiðslu, ið er kappingarsterk
- verða við til at bóta fortreytirnar hjá Norðurlondum at búgva seg til veðurlagsbroytingarnar og avbjóðingarnar, ið standast av teimum
- tryggja komandi ættarliðum ílegufjølbroytni
- stuðla burðardyggari menning í strandaøkjum og bygdam í Norðurlondum og mentanini í teimum
- halda fram at menna norðurlenska vælferðarskipanina við denti á góða fólkaheilsu og djóravælferð og góða djóravernd og
- herða kraftina í felagsmálum í altjóða tilgongdum og á altjóða pallum

Norðurlensku forsætisráðharrarnir hava givið Norðurlenska Ráðharraráðnum tann arbeiðssetningin at gera vart við Norðurlond sum ein altjóða leikara við tí í hyggju at taka við teimum stóru avbjóðingum framtíðin ber í sær, altjóðagerðini og veðurlagsbroytingunum. Hetta hevur alstóran týðning fyri samstarvið.

Norðurlond hava samtykt eina atgerðarætlan fyri burðardygg menning í tíðarskeiðnum 2009–2012, ”Burðardygg menning – nýggja norðurlenska kós”. Við hesi ætlan skulu aðalreglurnar um burðardygg menning halda fram at verða flættaðar inn í arbeiðið í øllum samfelgsgeirunum. Ráðharraráðið fyri fiskiskap og havbrúk, jarðarbrúk, matvøru og skógbrúk strembar eftir at fáa miðini í virkisskránni fram í verki innan fyri karmarnar, sum eru um teirra egnu virkisøki.

Foto: Grete Kodi

Foto: Photodisc

I. NORÐURLENSKUR KAPPINGARMÁTTUR

Altjóðagerð er eyðkend við, at marknaðarbúskapur verður altjóðagjærdur, og sínámillum treytan landanna millum verður styrkt. Altjóðagerð ávirkar kappingarstøðuna hjá primervinnuni í Norðurlondum og matvøruframleiðsluni. Oddastøðan á altjóða marknaðinum skal verða grundað á góða rávøru, tryggja matvøru, og at lívfrøðiliga fjølbroytnið verður varðveitt. Opinleiki og ábyrgd skulu eyðkenna hana, tá ið skorin verður burtur av náttúru tilfeinginum, og tá ið framleitt verður.

Samstarvið skal verða við til at menna kappingarsterka framleiðslu. Tað skal miða eftir at brúka kappingarfyrirmyndirnar, sum knýttir eru at tryggum matvørum, flutningi og smidleika og fjølbroytni og smakki í matvørunum. Samstarvið kann harumframt verða við til at gera vørumerkingar- og góðkenningarskipanir, sum nøkta tann tørv, brúkararnir hava á kunning um etisk, umhvørvislig og vinnulig mál.

Við gransking, nýhugsan og kunnleikasavnan fáa norðurlensku virkispartarnir størri kappingarmegi. Tað, ið hevur serliga stóran týðning, eru nýggir marknaðir og nýggir góðskingarmøguleikar. Við nýggjum kunnleika og við at brúka tilfeingið betur kunnu Norðurlond betur hevja norðurlensku virðini fram í ljós á altjóða pallinum.

II. VEÐURLAG

Í Norðurlondum fara veðurlagsbroytingarnar at fáa ávirka á fiskiskap og havbrúk, jarðarbrúk, matvøruframleiðslu og skógbrúk og fara at virka á fólkaheilsuna, umhvørvið og fortreytirnar fyri at kunna lívbjarga sær.

Samstarvið skal verða við til at bóta fortreytirnar hjá Norðurlondum at búgva seg til veðurlagsbroytingarnar og tær avbjóðingar og móguleikar, sum standast av teimum.

Samstarvið um veðurlagsbroytingarnar skal verða styrkt og framt í verki innan fyri karmarnar á skránni hjá Norðurlenska ráðharraráðnum um tær avleiðingar, veðurlagsbroytingarnar hava á náttúru tilfeingið í Norðurlondum 2009–2011. Treytin er samspæl millum norðurlenskt og tjóðbundið tilfeingi.

Tørvur er á at vita, hvussu veðurlagsbroytingarnar ávirka móguleikarnar at hava fiskiskap og havbrúk, jarðarbrúk, matvøruframleiðslu og skógbrúk á burðardyggan og kappingarsterka hátt. Eisini er tørvur á størri kunnleika um, hvussu primervinnur og matvørugreirin fara at laga seg eftir veðurlagsbroytingunum. Hvussu týðandi mál tað er at fullnýta, framleiða og virðisøkja, men eisini hvussu tilbúgvingin er í sambandi við nýggjar plantu- og djórasjúkur, matvøruvandar og nýggjar organismur.

Lívfrøðiliga tilfeingið hevur týðning fyri at avmarka veðurlagsbroytingarnar millum annað við starvinum hjá skógi og akurlendi at binda koltvíltu. Tørvur er á burðardyggari og orkumunadyggari framleiðslu og góðsking, sum skerja nøgdirnar av vakstrarhúsgassi. Í brennidepilin er sett arbeiði at menna lívorku og ídnaðarvøru, ið kann verða endurnýggjað.

Foto: Lennart Polettiem

III. ÍLEGUTILFEINGI

Ílegutilfeingið er grundarlagið undir, at djór og plantur kunnu laga seg til broytt viðuskifti sum veðurlagsbroytingar, nýggjar vakstrarumstøður, nýggjar plantu- og djórasjúkur, økta framleiðslu og umhvørvis- og brúkarakrøv. At varðveita og brúka ílegutilfeingið á burðardyggan hátt er eisini sett í brennidepil.

Varðveitsla og burðardygg nýtsla er treytað av, um ílegutilfeingið er í jørð ella vatni, er heimaalt ella vilt, umframt tann mentanarliga og vinnuliga samanhang, tey eru í.

Samstarvið skal tryggja komandi ættarliðum ílegufjølbroytni í matvøruframleiðsluni, skógbrúkinum og í felags mentanarvinnum.

Norðurlenska samstarvið um aldar plantur, húsdýr og skóg fer í høvuðsheitum fram innan fyri karmarnar á Nordisk Genressourcecenter (NordGen) og verður framt eftir ætlanarskránni fyri skeiðið 2008–2012. Samstarvið um ílegutilfeingi í vatni fer fram aðrastaðni.

Við góðari og munadyggari umsiting av ílegutilfeinginum, bæði í jørð og vatni, verður grundarlag lagt undir framtíðar góðsking, menning og nýskapan. Fyri at gera tað lættari at brúka ílegutilfeingið krevst fyri ein part størri kunningar og kunnleikaútbreiðsla, millum annað um rættindi í sambandi við at gagnnýta tað, og fyri ein part eitt millumtjóða samspæl.

Foto: Photodisc

IV. STRANDA- OG BYGDAMENNING

Í Norðurlondum er fiskiskapur og havbrúk, jarðarbrúk, matvøruframleiðsla og skógbrúk týðandi grundarlag hjá fólkinum og vinnulívnum fram við strendurnar og í byggunum og treyta, hvussu landslagið sær út.

Víða um í Norðurlondum hava rationaliseringar havt við sær, at alsamt færri fólk arbeiða í primervinnuni og teimum geirum, ið eru knýttir at henni. Samstundis hava hesar vinnur ilt við at fáa arbeiðsfólk.

Samstarvið skal stímbra búskaparliga, sosiala og vistfrøðiliga menning í strandaøkjum og í bygdam í Norðurlondum og teirra mentanarliga samleika.

Meningarmátturin og treytirnar fyri, at fólk á staðnum kann halda bygdirnar livandi, hevur alarstørsta týðning, tá ið miðað verður eftir at brúka og varðveita virði og tilfeingi á strandaleiðum og í bygdam.

Vinnulívið í byggunum skal verða styrkt við at menna nýggj handilslig hugskot í virkjum, sum hava primervinnu sum grundalag. At fáa stovnað og framt í verki nýhugsandi ígongdsetan og nýggj virki innan fyri karmarnar á einum víðkaðum vinnuhugtaki við grønum atliti, margvirki og ferðavinnu hava í sær bæði móguleikar og avbjóðingar fyri vinnumenningina.